

Språkpolitikens folkrättsliga ramar

Landskapsregeringen har nu presenterat sitt språkpolitiska program som ska diskuteras i lagtinget den 19 mars. Programmet föreslår fyra huvudsakliga åtgärder:

- tillsättandet av en språknämnd;
- återkommande undersökningar av språksituationens utveckling på Åland;
- ökat samarbete med finlandssvenska organisationer; samt
- utökade kontakter med Sverige inom områden som handel, vård, utbildning och kultur.

Tillsättandet av en språknämnd följer en trend som syns tydligt kring hela Östersjöområdet, och i hela Europa. Den språkliga medvetenheten ökar och man skapar institutioner som ska övervaka och försöka påverka språkutvecklingen. Finland, Sverige, Danmark, Estland, Ryssland och Tyskland visar alla samma tendenser, något som beskrivs i en av Ålands fredsinstituts senaste publikationer (*International Obligations and National Debates: Minorities around the Baltic Sea, 2006*). I många av dessa länder vill man betona 'det nationella språkets' betydelse som bärare för den nationella identiteten.

I folkrätten finns det flera regler som påverkar och avgränsar språkpolitikens konturer. Trots att de språkliga rättigheterna är endast elementära i de folkrättsliga texterna finns det några aspekter som genomsyrar systemet. En sådan regel är att staten – som omfattar även autonoma områden - kan reglera den offentliga sfären, men kan inte inskränka den språkliga friheten i den privata sfären. Det här låter naturligt och intuitivt riktigt för oss alla, men hur ska man dra gränsen mellan det offentliga och det privata? En del av den privata sfären kommer i direkt kontakt med det offentliga. Här följer några exempel: kan en enskild individ skriva sitt eget, ytterst privata, namn i ett alfabet som inte är landets officiella? Kan man få tala ett annat språk än det officiella språket under lunchrasten på en statlig myndighet? Kan en enskild företagare ha skyltning och reklam på ett icke officiellt språk om kundkretsen använder just detta icke officiella språk?

I den sistnämnda frågan har FN:s människorättskommitté givit tydligt svar i ett fall om engelskans ställning i fransktalande Quebec. En engelsktalande företagare, med engelsktalande kunder, kan inte tvingas ha skyltar på franska sade människorättskommittén. Det kan här också nämnas att, i samma anda, har Europarådets minoritetskommitté som övervakar tillämpningen av ramkonventionen om nationella minoriteter tidigare kritiserat Estlands språkinspektion för sin alltför restriktiva syn på det estniska språkets dominans även inom näringslivet.

Inte heller är den språkpolitiska friheten total inom den offentliga sektorn. Länders språkpolitik måste respektera språkliga minoriteters rättigheter. Ramkonventionskommittén har ansett i ett yttrande (mars 2006) att de finsktalande på Åland kan anses vara en minoritet på Åland och få visst skydd under konventionen i de frågor där landskapet har behörighet (t.ex. hälso- och sjukvård och utbildning).

Det råder ingen tvekan om att Åland är enspråkigt svenskt och att denna regim har internationella rötter och garantier. Ålands unika folkrättsliga ställning bygger på respekt för de folkrättsliga reglerna och förutsätter att Åland själv respekterar de folkrättsliga reglerna.

Vi vill med det här korta inlägget visa på existensen av relevanta folkrättsliga regler som definierar språkpolitikens ramar. Ålands fredsinstitut besitter stor kompetens inom detta

område och vill gärna bidra i en tidig utredning av frågan om språkpolitikens inflytande i den offentliga och i den privata sfären.

Sia Spiliopoulou Åkermark
Docent i folkrätt och direktör för Ålands fredsinstitut